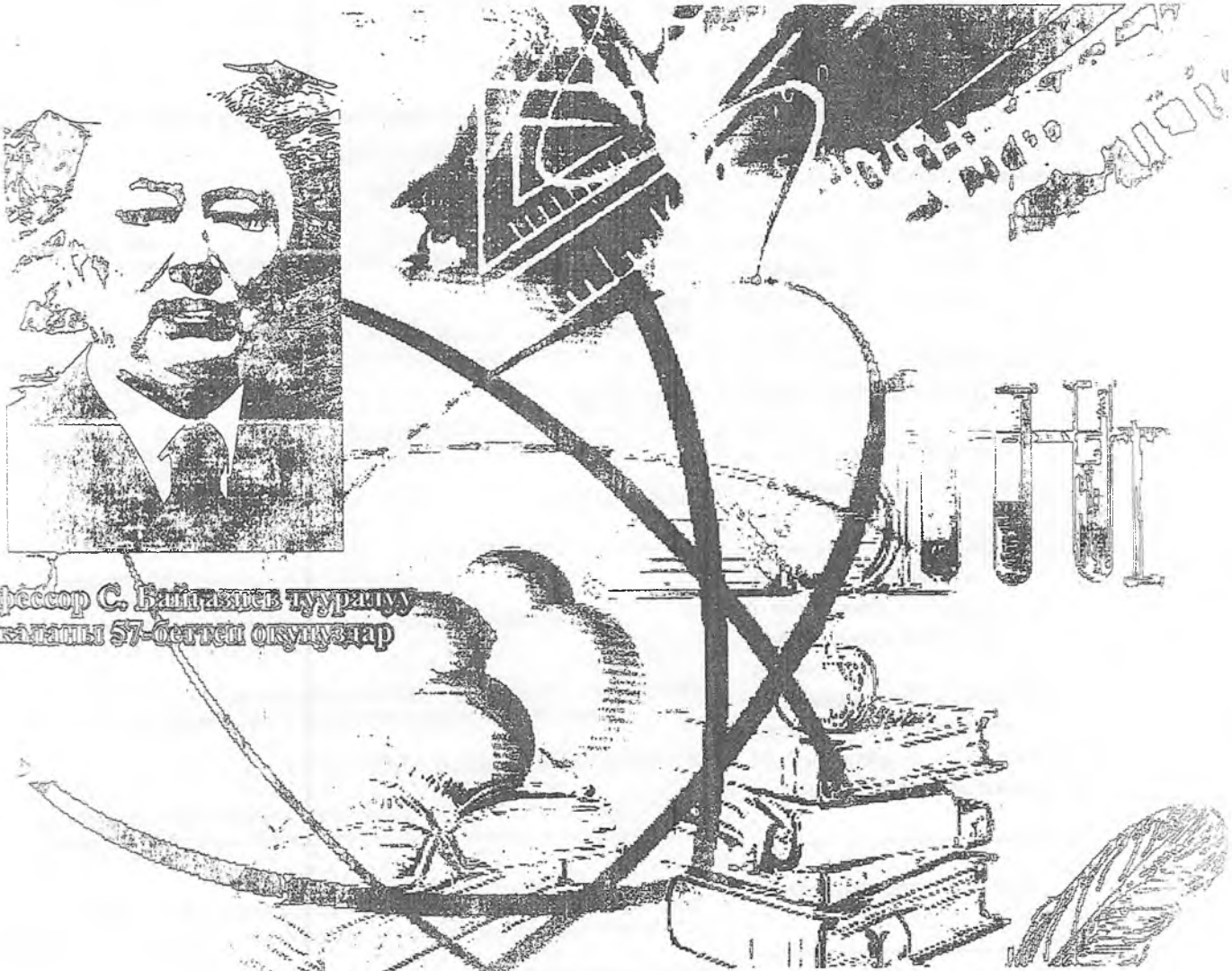

ISSN 0132-618x
1928-жылдан баштап чыгууда

ЭЛ АГARTУУ

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН БИЛИМ БЕРУУ ЖАНА ИЛИМ МИНИСТРЛИГИНИН
ИЛИМИЙ-ПЕДАГОГИКАЛЫК ЖАНА МЕТОДИКАЛЫК ЖУРНАЛЫ

Профессор С. Байташев тууралуу
макаланы 57-беттен окудулар

№ 7-8
2013

Кыргыз Республикасынын Билим Берүү Жана Илим Министрлигинин Илимий-Педагогикалык Жана Методикалык Журналы

7-8
2013

ISSN 0132-618x
1928-жылдан баштап чыгууда

ЭЛ АГАРТУУ

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН БИЛИМ БЕРҮҮ ЖАНА ИЛИМ МИНИСТРЛИГИНИН
ИЛИМИЙ-ПЕДАГОГИКАЛЫК ЖАНА МЕТОДИКАЛЫК ЖУРНАЛЫ

Редакция

ПОЛБООР

1. Адептик жана патриоттук тарбия концепциясы.....

МЕТОДИКА ЖАНА ТАЖРЫЙБА КЫРГЫЗ ТИЛИ. АДАБИЯТЫ

2. Чырманов Ж. –Кыргыз тили сабагында студенттердин окуу ишмердүүлүктөрүн өркүндөтүүнүн мааниси жана жолдору.

ДЕНЕ ТАРБИЯ

3. Турсунбекова С.М –Дене тарбия сабактарында калыптандыруучу сергек жашоо ыңгайынын түзүмү, критерийлери жана деңгээлдери.

ЧЕТ ТИЛИ

4. Пивоварова К.Т – Чет тилин дифференциациялап окутууда студенттердин өз алдынча иштөөсүн өкүктүрүү.

ПЕДАГОГИКА

5. Эржан Таш –Окуучулардын өз алдынча иштөөгө даярдыгын калыптандыруунун педагогикалык жагдайлары.

6. Райымкулова Ж. –Окуучунун таанып – билүү иш-аракетин уюштуруунун методикалык системасы.

7. Жакипов А. – Научно-методическая литература означений подвижных игр и физических упражнений в развитии школьников

МУГАЛИМГЕ ИЛИМ КАЗЫНАСЫНАН

8. Ызабаева Д. - Ж.Мавлянов: педделик жана жазуучулук бейне.

9. Содаков Н. – Мевлана Желаледдин Руминин айкалдук тууралуу асыл ойлору.

10.Кашматова Ж.А.-Результаты педагогического эксперимента готовности студентов специальности “учитель начальных классов” к профессиональной деятельности.

ТАРБИЯЛЫК СААТ

11. Берякбаева С. – Арак – улут трагедиясы.

МУГАЛИМГЕ ЖҮЗ КЕНЕШ

12. С.Рысбаевдин “Кыргыз тили жана адабияты мугалимине жүз кенеш” китебинен үзүндү..

КЫРГЫЗ ИЛИМИНИН ЖЫЛДЫЗДАРЫ

13. Т.Асыязкунов – С.Байгазиев – гумандуу педагогиканын аалымы....

1. Анаркулов Х. – Педагогика илимдеринин доктору, профессор.
2. Акматалиев А.А. -Филология илимдеринин доктору, академик
3. Биылчиев К. - Педагогика илимдеринин доктору, доцент.
4. Исаков К. - Филология илимдеринин доктору, профессор.
5. Ишкеев Н. – Педагогика илимдеринин доктору, профессор.
6. Ниязов Т. – География илимдеринин кандидаты, профессор.
7. Оморов И. - География илиминин кандидаты.
8. Өмүрбеков Т. –Тарых илимдеринин доктору, профессор.
9. Соронкулов Г. – Педагогика илимдеринин кандидаты.
10. Тайтелиев Ч. –“Эл агартуу” журналынын баш редактору.

“Билим-Агартуу” басмасы

Башкы редактор:

Чолпонбек Тайтелиев

Кол жазмалар кайтарылып берилбейт

Авторлорго калем акы төлөнбөйт

– күтүлгөн натыйжалардын окуучунун жетишкендиктерине багытталышы, б.а., берилген тапшырмалардын чечими божонча окуучулардын макталышы, сыйланышы.

Бул принциптерге таянуу менен тапшырмаларды түзүүгө мындай талаптар коюлат:

– тапшырмалар өтүлгөн материалдын мазмунун толук камтуусу зарыл. Тапшырмалардын саны темада кездешкен окуу элементтерине фактылар, түшүнүктөр, мыйзамдар, эрежелер ж.б. байланыштуу болот;

– окуу тапшырмалары программалаштырылган натыйжанын мазмунуна шайкеш түзүлөт, б.а., окуучуга берилүүчү тапшырмалар даяр информация түрүндө: фактылар, мыйзамдар, эрежелер түрүндө эмес, окуучуларды өз алдынча изденип, андан жаңы информация ала алгыдай кылып түзүү;

– тапшырмалар аркылуу окуучулардын активдүү таануучулук иш-аракетин уюштуруу менен, алардын жөндөмү менен мүмкүндүк деңгээлдерине карата окуу аракеттеринин ар түрдүү уюштуруу;

– окуучунун алган билимдерин ар түрдүү шарттарда колдонуу билүүсүнө, ар түрдүү дидактикалык милдеттерди чечүүгө

колдонуусуна арналган тапшырмалардын болушу;

– окуучулардын окуу аракетин уюштуруу үчүн окуу тапшырмаларын акырындык менен татаалдаштыруу, окуучулардын өз алдынчалуулугун акырындап өстүрүү;

– окуучунун таануучулук мүмкүнчүлүгүнө карап тапшырманы тандоого шарт түзүү.

Мындан улам тапшырмалардын системасын түзүүнүн дидактикалык шарттары болуп тапшырмалардын мазмунун түзүүнүн булактарына маани берүү, окуучунун тандап алуу укугун сактоо, тапшырмаларды топ-тобу менен колдонуу куралдары менен системанын керсеткүчтөрү болуп саналат.

Тапшырмалар менен ишти башкаруунун түзүлүшү төмөнкүдөй тартипте жүргүзүлөт:

– максатка шайкеш мазмундагы тапшырмаларды түзүү;

– окуу материалдары менен камсыз кылуу;

– окуучулардын окуу милдеттерин аныктоо;

– максатка жетүүчү иш-аракеттерди пландаштыруу;

– планды ишке ашыруу;

– аткаруунун жүрүшүн байкоо;

– түзөтүүлөрдү киргизүү;

– корутундуларды жасоо.

НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКАЯ ЛИТЕРАТУРА ОЗНАЧЕНИЙ ПОДВИЖНЫХ ИГР И ФИЗИЧЕСКИХ УПРАЖНЕНИЙ В РАЗВИТИИ ШКОЛЬНИКОВ

Жакипов А. – Жалал-Абадский медицинский колледж, преподаватель физкультуры

Исследования различных сторон физического развития детей посвятили свои труды Анаркулов Х.Ф. [113-114], Асанов Т.О. [173, 178,179], Арыков Ч.Н. [158,167,168], Должихов Н.И. [11,60,100], Исмаилов А.О. [180,181,182,183,188,185]

Специалисты единодушны в том, что кроме генетических факторов на физическое развитие существенное влияние оказывают экзогенные факторы, важнейшими среди которых являются физические упражнения. В развитии этого положения они приводят убедительные данные о том, что средние величины таких

антропометрических показателей, как длина и вес тела, окружность грудной клетки, жизненная емкость легких, а также сила кисти и становая сила значительно выше у тех школьников, которые регулярно занимаются физическими упражнениями, по сравнению с их сверстниками, игнорирующие физическую культуру и спорта.

В этом плане исследования А.Г.Хрипковой [167] и других, подтверждаются работами Л.П.Матвеева [119], Н.И.Шарабакина [172] и других.

Как считают специалисты, по основным антропометрическим показателям девочки 10-13 лет превосходят мальчиков, а после 14 лет наблюдается обратный «перекрест» и мальчики опережают девочек [11] и др. Примечательно и то, что дети младшего школьного возраста с высоким уровнем физического развития обладают, как правило, и более высоким по сравнению со сверстниками, уровнем физической подготовленности.

Ряд специалистов – Х.Ф.Анаркулов [31], Т.Ө.Асанов [59], А.Ө.Исмаилов [85], М.А.Кыдырова (106,107), В.М.Лебедева [109], С.Г.Лобанов [112], Т.С.Сабралиева [142], Р.Саламов [144], В.П.Филин, Н.А.Фомин [165] и другие отмечают, что развитие двигательной функции и физических качеств у детей школьного возраста идет неравномерно в различных возрастно-половых группах и что этот процесс существенно изменяется под влиянием физических упражнений. Авторы констатируют, что к 13-14 годам в основном заканчивается формирование анатомно-физиологических звеньев двигательного аппарата школьников, что вызывает необходимость своевременной выработки у них соответствующих трудовых и спортивных навыков и умений.

Многими исследователями выявлены возрастные закономерности динамики развития отдельных физических качеств у детей школьного возраста, установлены периоды преимущественного развития того или иного качества.

В работах Х.Ф.Анаркулова [37,40], В.М.Зациорского [83], Н.М.Мамиева [116], В.П.Филина [165] и других, отмечается устойчивое повышение скорости пробегания 20-метрового отрезка у мальчиков и девочек 10-13 лет. И хотя скорость бега увеличивается у школьников до 16 лет, но это происходит уже в основном не за счет роста непосредственно качества быстроты, а за счет увеличения силовых и скоростно-силовых возможностей.

По данным Е.С.Черница [171], С.В.Хрунцева [168] и других, в детском возрасте одно из важнейших качеств – быстрота практически перестает совершенствоваться после 13-14 лет, а наиболее оптимальным периодом для ее развития, по их мнению, является возраст 9-13 лет.

В работах А.Х.Анаркуловой [10], А.С.Турдубековой [155], Б.Т.Турусбекова [156] и

других детализируются конкретные закономерности, раскрывающие динамику развития быстроты у школьников, под влиянием занятий физическими упражнениями. Эти же специалисты отмечают, что к 13-14 летнему возрасту практически заканчивается и формирование координационных механизмов.

Как показали работы В.М.Геллер [68], Н.И.Должикова [70,71] и других в возрасте 9-13 лет можно с успехом развивать и такое важное качество, как выносливость. Важно только, чтобы оно совершенствовалось главным образом с помощью малоинтенсивных упражнений, преимущественно циклического и игрового характера.

Результаты специально проведенных исследований свидетельствуют о том, что систематические занятия физическими упражнениями положительно влияют на повышение общего уровня физической подготовленности школьников: К.И.Адамбеков [5], Б.А.Ашмарин [63], Н.И.Шарабакин [172] и другие.

Тесная взаимообусловленность физического развития и физической подготовленности побуждает специалистов обратиться к поискам путей оптимизации физического воспитания школьников. Так, исследования К.И.Адамбекова [5], К.У.Мамбеталиева [115], Л.Е.Любомирского [113] и других посвященных усовершенствованию методики проведения занятий физическими упражнениями со школьниками различного возраста. Повысить эффективность уроков физической культуры за счет изменения их содержания в недельном расписании предлагают А.М.Мамытов [117].

Большой вклад внесли специалисты в исследование вопроса о том, какое влияние оказывают физические упражнения на общую и особенно умственную работоспособность школьников. Х.Ф.Анаркулов [27] считает, что положительное, наибольшее влияние на общую и умственную работоспособность учащихся уроки физической культуры оказывают в том случае, если они будут третьими-четвертыми часами в дневном расписании (при общем количестве уроков 5-6).

Положительное влияние уроков физической культуры, проводимых на открытом воздухе, на общую работоспособность и состояние здоровья школьников отмечает

Х.Ф.Анаркулов [46]. Факт низкой активизации физически слаборазвитых детей в общесобразовательных предметах отмечает Х.Ф.Анаркулов [46]. Он показал, что уроки физической культуры оказывают положительное влияние на умственную работоспособность и успеваемость таких школьников [27,28].

К.И.Адамбеков [5], Х.Ф.Анаркулов [37], Я.К.Коблев [102], И.М.Коротков [103,104], В.В.Кудрявцев [105] указывают на то, что проведение во время перемен неумтомительных подвижных игр и физических упражнений способствует восстановлению умственной работоспособности после предыдущего урока и повышению ее на последующих занятиях.

Исследованиями Х.Ф.Анаркулова [56,57,58], М.Таникеева [150] и других доказано, что использование в оптимальном варианте различных физических упражнений и подвижных игр в режиме дня школьников значительно

повышает комплексные показатели их физической и умственной работоспособности, способствует улучшению общего самочувствия.

Все это позволяет говорить о том, что специалисты разного научного профиля единодушны во мнении о существенном влиянии регулярно выполняемых физических упражнений на формирование основных показателей физического развития школьников, повышение уровня разносторонней физической подготовленности, улучшение на этой основе общей и умственной работоспособности, успеваемости по общесобразовательным предметам.

Однако конкретных сведений и рекомендации в обсуждаемом плане пока явно недостаточно, что и послужило одним из оснований для выбора темы настоящего исследования.

Бабалар салтын билит ал.

Эсине бекем түйүм ал.

АШ – аши күтүү салтында маркумду эскерүү жерөлгөсү. Аш түрк-моңгол элдеринде байыртадан келе жаткан салт. Аш кыргыз элинин салттуу турмушунда татаал, идеологиялык көз караштарга бай, уруулук-жаманаттык мамилелерди даана көрсөтө ала турган туюнтма. Маркумдун арбагына арнап Аш берүү, өлүк коюу жана арбакты эскерүү салттарынын бир бутагы. Элдин аниимисттик маанайдагы түшүнүктөрү боюнча адам өлгөндөн кийин анын денесинен жаны бөлүнүп, арбакка айланат, жашоосун улантат. Ишеним боюнча өлгөн адамдын арбагы өзүнүн журтуна кайтып, өз бала-чакасын, туугандарын, досторун колдоп, кадымкидей тамаксырайт. Арбакка багыштап жыт чыгарбаса, тамак бербесе анда маркумдун арбагы нааразы болуп калышы ыктымал. Мына ошондуктан, арбакка багыштап, аны эскерүү иретинде мал союп, элге тамак беришкен. Аштын төмөндөгүдөй түрлөрү бар: кара аш, кырк аш, аш же чоң аш. (кээде жылдыгы деп аталат). Алардын өткөрүүлүчү мезгили, катышкан элдин саны, жасалуучу

жерөлгөлөрү бири-биринен айрымаланат. Кара аш сөөктү койгон күнү берилген. Кырк аш (кээде жөн эле кыркы) адам өлгөндөн кырк күн өткөндөн кийин берилген. Чоң аштын мөөнөтү келгенде маркумдун жакындары чогулуп, кеңеш курушат. Уруулук мамилелердин салты боюнча аш өткөрүү ошол өлгөн адамдын жакын туугандарынын иши гана эмес, ал бүт уруунун, ал эми маркум тирүү кезинде элге эмгеги сиңген адам болсо, анда жалпы элдин милдетине айланат. Кеңеште ашка кимди чакыруу, келген адамдарды кандай жайгаштыруу, унааларына атты ким даярдайт, ашты ким башкарышы керек деген маселелер чечилет. Чоң аштын жүрүшүндө жамбы атуу, балбан күрөш, эр сайыш, ат чабыш ж.б. өткөрүлгөн. Элдик салт б-ча аш бүткөндөн кийин өлгөн адамдын тулу боз үйдөн бейитине алып барып таашталат. Жесирдин кара кийими чечилип отко жагылат, ага жакын туугандары алып келген кийим жабылат. Кыздарынын башындагы кара жоолук чечилип, ак жоолук салынат. Балдарынын бел курчоолору жаңырат. Ушундан баштап аза күтүү токтойт.